

Kielen lainaamisen peruskurssi

Pertti Palo

20.7.2024

Land acknowledgement

We wish to acknowledge and honor the Miami, Delaware, Potawatomi, Kickapoo, and Shawnee people, on whose ancestral homelands I have worked on this presentation.

Sisällöstä

- ▶ Ollaan Ropeconissa joten lähtökohtaisesti käytäydytään ihmiseksi ja pidetään tämä tila turvallisena.
- ▶ Peruskurssissa puhutaan jonkin verran kolonialisaatiosta ja sen seurauksista, ihmisryhmien alistamisesta, haukkumasanoista jne.

Muuta käytännönpuolta

- ▶ Kysyä saa koska vaan.
- ▶ Jos ette kysele riittävästi kesken esityksen, viimeinen 10 min on kysymyksille ja keskustelulle.
- ▶ Vaikka tämä onkin esitelmä tarkoitus ei ole, että olisin yksin äänessä.

Mitä tuleman pitää?

- ▶ Nyt: Kielen lainaamisen peruskurssi
  - ▶ Sisältö ja käytäntö
  - ▶ Tämä dia
  - ▶ Kuka olen ja miksi olen tässä?
  - ▶ Esimerkkitapaus: Announin maailma
  - ▶ Alustavia ajatuksia kielten valinnasta
  - ▶ Pari asiaa kielisukupuista
  - ▶ Keskustelu, jos se ei tapahtunut esityksen aikana
- ▶ Illalla klo 9: Ideoita ((epä)todelliseen) puheeseen
  - ▶ Lohikäärmeiden puheesta!
  - ▶ Lintuihmisiä!
  - ▶ Puhe ja taikuus!
  - ▶ Pääsette miettimään asiaa itse, koska tämä osa on työpaja.

Kuka mää oon?

- ▶ Pertti Palo
- ▶ Minulla on pari tutkintoa (löysästi määriteltynä) insinööritieteistä.
- ▶ Viimeisimpänä olen saanut fonetiikan tohtorin paperin.
- ▶ Minulla ei ole mitään muodollista pätevyttä kielenlainaamisen, mutta tiedän paljon puheentuotosta ja...

...jotain taustaa tietysti on

- ▶ En ole tekstiin keskittyvä kielitieteilijä vaan puheentutkija ja foneetiikko.
- ▶ Tänään lähes joka kerta kun käytän sanaa 'kieli' tarkoitan puhuttua kieltä - tosin toisinaan tarkoitan anatomian osaa.
- ▶ Puheentutkija olen ollut yli 20 vuotta ja ropellusnörtti yli 30 vuotta.
- ▶ Viime vuosina olen opettellut suullista tarinankerrontaa.

Mikä minut tänne toi?

- ▶ Kaikki alkoi siitä kun sain päähäni että D&D kaipaa 'hieman' viilausta.
- ▶ Ei nykyinen versio (josta en tiedä juuri mitään) vaan suomenkielinen 1980-luvun laitos.
- ▶ Hyllyyn oli kertynyt myös nippu Maguksia (lehtiä), joiden seikkailuista halusin yhdistellä pitkän kampanjan, mutta en käyttää maailmana mitään Known World:iä. . .

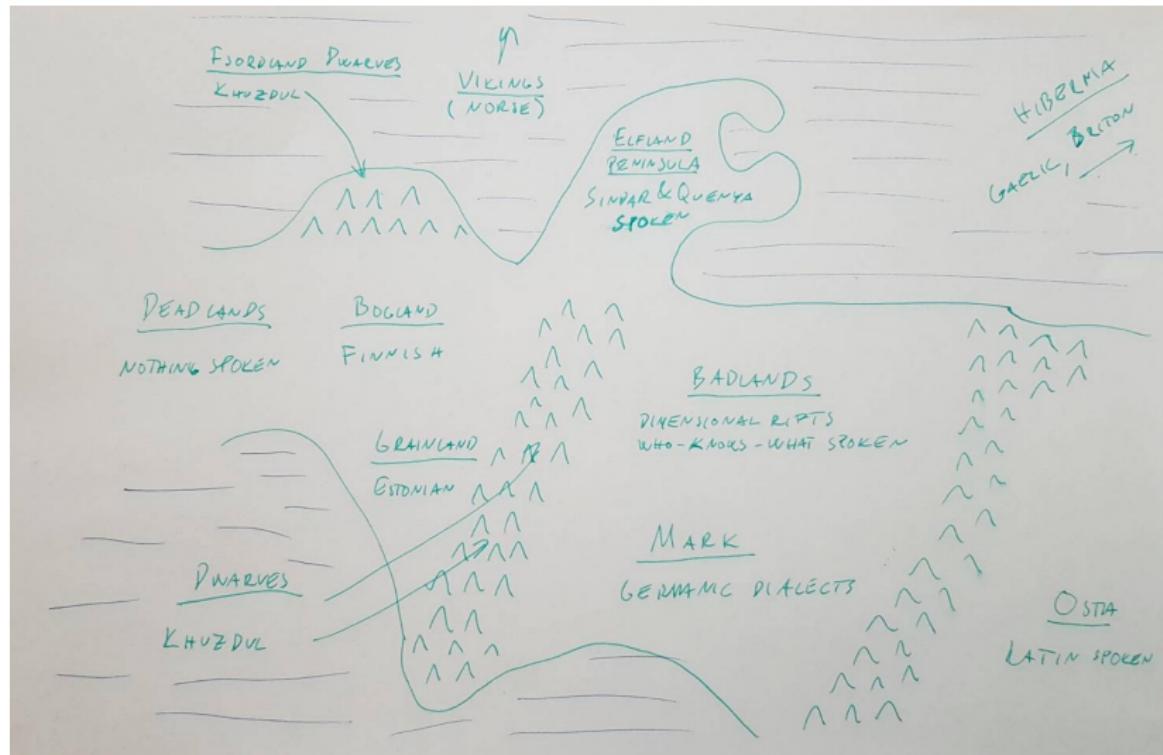
Announ – minun maailmani ja multiversumini

- ▶ Alunperin Announ kasvoi kampanjan ympärille.
- ▶ Myöhemmin ideoita tuli kerättyä 'world building' -spostilistalta (90-luku, moi), Loren J. Millerin MythoPoet lomakkeista, ja Juha 'Juuso' Vesannon kokoamasta erinomaisesta "Top Down and Bottom Up world designing" artikkelista.
- ▶ Suurimman osan joista ja rannikoista varastin oikeista kartoista käsitönä kuultopaperin avulla.

Announin kansat ja kielet

- ▶ Aika äkkiä kävi selväksi, että Tolkienin matkiminen olisi tosi siistiä, mutta niin olisi sekin, jos peliä voisi pelata seuraavalla viikolla eikä seuraavassa elämässä.
- ▶ Joten kielten luomisen sijaan päätin käyttää olemassa olevia.
- ▶ Osasin tietysti jo kolmea ja olin kuullut jossain tai ehkä lukenut TSH:sta kielisukupuista.
- ▶ Koska pelaajat olivat suomenkielisiä, oli helppointa käyttää suomea kampanjan alussa pääkielenä.

Suomaa ympäristöineen Announin maailmassa

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen I

Älä ota sitä mikä ei ole sinun – ainakaan ilman lupaa.

- ▶ Yksityisesti – eli jos ei julkaise materiaalia missään – voi toki käyttää (melkein) mitä vaan.
- ▶ On silti hyvä – ja jopa hyödyllistä – muistaa että tämän maailman kielten kylkiäisenä tulee yleensä kansa tai yhteisö, kulttuuri, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, ja historiaa.

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen II

Julkaisussa, pyydä lupa:

- ▶ Keinotekoisista kielistä ainakaan osaa ei voit käyttää, koska lupaa ei saa.
- ▶ Lisäksi jos kielen yhteisö on jollain tapaa haavoittuvassa tai uhanalaisessa tilassa – erityisesti kolonialisoinnin, vainoamisen tms vuoksi – olisi hyvä pyytää lupaa kielen yhteisöltä. Ja se taas on yleensä paljon helpommin sanottu kuin tehty.
- ▶ Valtakielet ovat melko varmasti helpompi valinta, mutta on hyvä edelleen muistaa, että kielen ja murteen ja aksentin välinen ero on häilyvä. Ja jotkut murteet ja aksentit ovat oleellisesti sorrettujen vähemmistökielten asemassa ja valtakielten ihmisetkään tuskin pitävät siitä, jos heillä ivallaan.

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen III

- ▶ Hyvä konsti – erityisesti jos aikoo julkaisuta materiaalia – on käyttää kyseisen kielen natiivipuhujia apuna arvioimassa miten. (Ja jos joku keksii/tietää hyvän käänöksen 'sensitivity reader' termille, laitan sen tähän kalvoon ensi vuodeksi.)

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen IV

No mitä sitten lainata? Ainakin seuraavia on syytä miettiä:

- ▶ Millainen maailma on kyseessä ja mitä reunaehdoja se asettaa?
- ▶ Halutaanko kielten olevan samalta aikakaudelta ja halutaanko kielen vastaavan yhteiskunnan kehitysvaihetta? (Tähän palataan kohta.)
- ▶ Haittaako jos sekoitetaan luonnollisia ja keinotekoisia kieliä?
- ▶ Mitä pidginejä ja creoleja ehkä tarvitaan ja onko niille valmiita vastineita?

Ja...

Alustavia periaatteita kielten lainaamiseen V

Miten kaikki tämä vuorovaikuttaa tarinan kanssa?

- ▶ Pitäisikö lainata vastaavasta kulttuurista vastaavaan? Vanhaa pohjoisgermaanista kieltä puhuvat viikinginoloiset tyypit, latinaa väentävä maailman vallannut imperiumi?
- ▶ Entäs ympäristö? Hyvä osa kielestää käsittelee säättä, ilmastoja, kasvillisuutta, eläimiä, ja maastonmuotoja. Ja fyysinen ympäristö saattaa vaikuttaa puheentuottoo.
- ▶ Mitä eri kielet kertovat yhteisöjen historiallisista suhteista?
- ▶ Entä jos haetaankin kontrastia tämän maailman tilanteeseen? Nykykaista tekniikkaa käyttävät atsteekin puhujat maailmassa, jossa muut kansat ovat teknisesti keskiajalla ja puhuvat modernia englantia?

Puut eivät haaraudu vain yhteen suuntaan ajassa

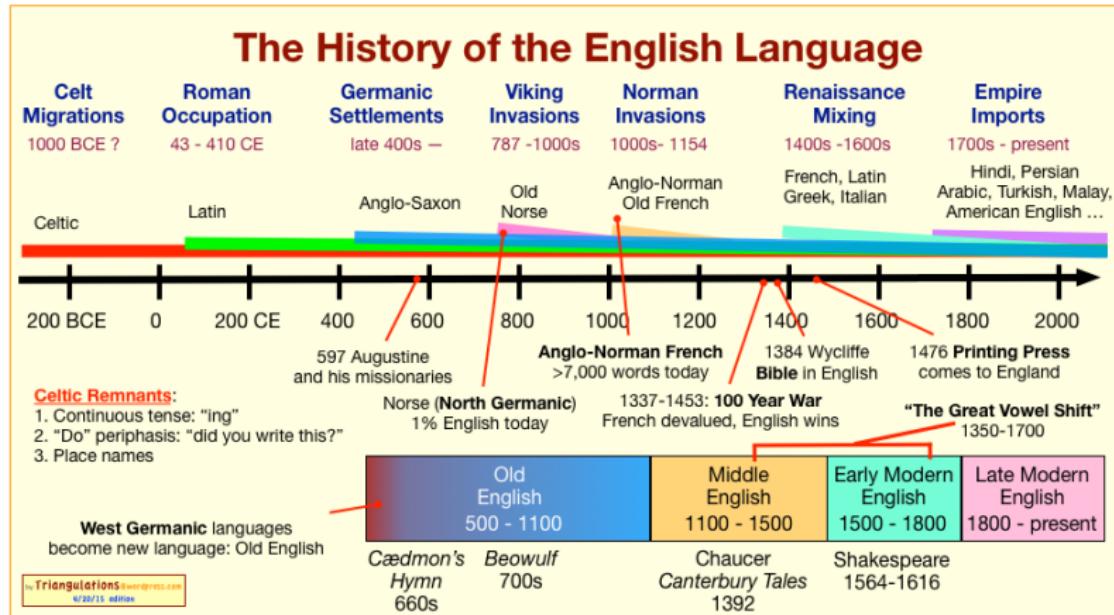
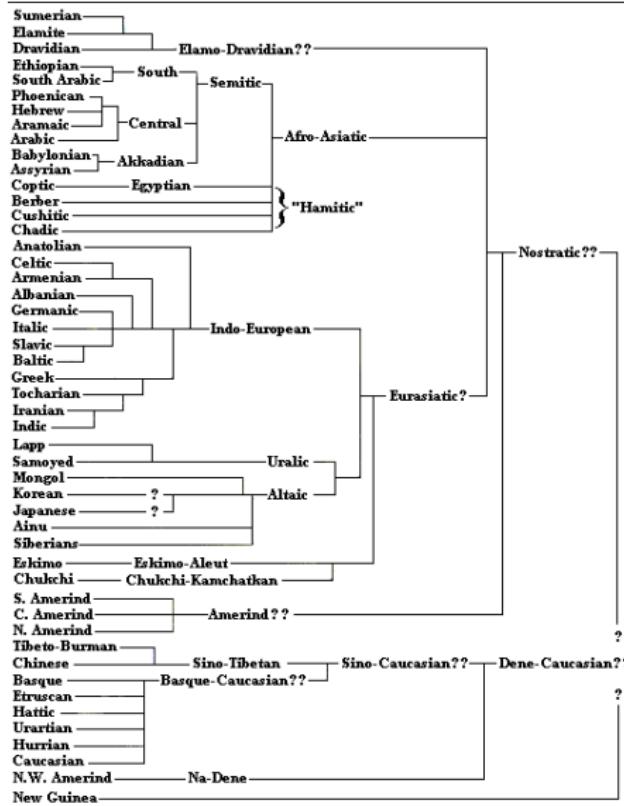

Image from Triangulations blogger Sabio Lantz's blog post

Varotaan haukkumasanoja ja muita ongelmia

Kiitokset/Acknowledgements

- ▶ Again, the people who's ancestral land I have worked on.
- ▶ Sabio Lantz's blog post
<https://triangulations.wordpress.com/2014/09/30/the-history-of-the-english-language-a-diagram/>
- ▶ Andy Law of Lawhammer for the sensitivity reader idea.
- ▶ Wikipedia is a lovely thing.
- ▶ All the good folk mentioned in passing and some that I've forgotten.
- ▶ Copyrighted work remains the property of the legal copyright holders.
- ▶ Previous years' excellent participants.
- ▶ My work has been supported by a grant from Säätiöiden Post Doc pooli (they don't have an English name) / The Emil Aaltonen foundation.

Kiitokset myös teille!

Puhutaan!

Ja illalla puhutaan
((epä)todellisesta) puheesta.